

Petrus Martyr, Henricus VIII, Eduardus VI, Erasmus; dicam verbo, quidquid detrimenti inferri poterat, id catholicæ religioni ab Elisabetha illatum est. Nulli catholicorum immanitas ejus pepercit, nec Mariæ Scotorum reginæ, quæ in Angliam anno 1567 confugerat. De hac iterum quinto capite. Merito idcirco Pius V an. 1570 diris Elisabetham devovit. Periit tandem anno 1603, die tertia aprilis¹. Hæc de hæresibus sæculi XVI et de schismate anglicano fusiori fortasse stylo, quoniam adhuc perseverant descripta fidei contagia²; sed revoco nunc me ad institutum.

CAPUT IV.

SCRIPTORES SÆCULI XVI PERCELEBRES.

Si aliud unquam, sane XVI sæculum scriptores peperit præstantissimos. Inter theologos, recensentibus nobis celebriores, occurrit 1° *Thomas card. Cajetanus*, ord. Præd., creatus S. R. E. card. a Leone X, et vita functus anno 1534. Cujus præter philosophicas lucubrationes, habentur in *Summam* Doctoris Angelici, atque in N. T. Commentaria, atque theologici tract. per multi. Sequitur *Joannes Driedo*, doctor lovaniensis, moderatus Lutheri insectator, et in fidei controversiis usus validioribus armis, e sacris litteris, et PP. auctoritate depromptis, atque in iis quæ spectant ad gratiam et liberum arbitrium magnopere commendatus, qui obiit Lovanii anno 1535. *Ægidius Viterbiensis*, commemoratus II cap., magister ord. Augustinensis et S. R. E. cardinalis, vir eloquentissimus et græcarum litterarum scientissimus, præter XII sæculorum historiam, perpolitio stylo theologiam exornavit, et naturæ concessit anno 1532. *Domi-*

¹ Obiit Elisabeth anno ætatis suæ 69. Græcis litteris operam dederat, et quasdam tragœdias Sophoclis, duasque Demosthenis orationes latinitate donavit. Fertur etiam græca scripsisse epigrammata.

² De insanissimo ac superbissimo homine, qui serio affirmabat futurum se regem et pontificem maximum, necnon mundi redemptorem, ut aiebat, *quoad efficaciam*, tradebatque apostolicam Sedem in peruense regnum transferendam, abrogandum ordinem ecclesiasticum, aliaque absurda numero cuncta 110 in Quitensi urbe combusto, historiam narrat lib. II *De temp. noviss.*, cap. XI, Joseph Acosta, Soc. Jesu.

nicus Soto, Segoviensis, ord. Prædicat., primus Caroli V in concilio tridentino theologus, electus anno 1545, et Academiæ salmanticensis institutor præclarus, de omnibus theologiæ partibus, præsertim de natura et gratia, ac de justitia et jure disseruit. *Petrus* item *Soto* et ejusdem ord. Præd., primus qui theologiam tradidit in Universitate Dilingæ, instituta anno 1549; profligator hæreticorum et augustinianæ ac thomisticæ sententiæ propugnator accerrimus, inique a *P. Duchesne* insimulatus, quasi in litteris ad Ruardum Tapperum Baii et Jansenii errorum ovum ac semen emiserit. *Nicolaus Eymericus* edidit *Directorium Inquisit.*, primo in lucem editum Barcinone, an. 1503, deinde Romæ, anno 1578 et 1585. Auctor tamen videtur antiquior, vixitque sæculo XIV. Nec a theologorum cœtu expungendus est idem *Baius*, qui cum *Joanne Hesselio* an. 1563 missus fuit ad prædictam synodum tridentinam, quamquam illius articuli fuerint ab apostolica Sede proscripti. Inter tridentinos theologos doctrina et eloquentia enituit *Melchior Canus*, episcopus¹ canariensis, cujus mors contigit anno 1560 Toleti, testaturque viri eruditionem et facundiam opus *De locis theologicis*, quod omnium teritur manibus². Sed nequeunt in brevi epitome vel sola theologorum hujus sæculi nomina recenseri. Quare silentio præterimus *Ambrosium Catharinum*, *Franciscum a Victoria*, *Bartholomæum Medinam*, *Dominicum Bannes*, ordinis Prædicatorum; *Aloysium Legionensem*, *Ægidium Lusitanum*, *Basilium Poncium*, *Gasparum Casakium* Augustinenses³; *Cornelium Mussum*, *Andream Vegam*, *Franciscum Titelmannum*, *Franciscum Fevardentium*, ord. Minorum; *Ludovicum Molinam*, *Joannem Hamelium*, *Leonardum*

¹ Ord. Prædicat.

² Bartholomæum Carranzam, ord. Præd., quem nonnulli hæresis accusarunt in catholica fide, et religiosissime obiisse Romæ an. 1576 narrant historici. Fuit archiepiscopus toletanus, scripsitque *Summam conciliorum*. De ipso et infra.

³ Obiit anno 1569 vir præstantissimus *Christophorus Patavinus*, FF. Augustinensium magister. Angelus Postenari ejusdem ordinis, primus omnium Regularium in patavino lyceo anno 1595 cœpit palam tradere physiologiam. Augustinum Musæum Tarrisinum, cæterosque ejusdem ordinis scriptores brevitatis item causa præterimus.

*Lessium*¹, *Franciscum Turrianum* Societatis Jesu; *Augustinum Steuchum* et *Basilium Zanchium* canonicos regulares, atque ex sæcularium cœtu *Thomam Stapletonum*, *Willelmum Estium*, *Joannem Driedonem*, cæterosque quamplurimos.

Verum prætermittendi non sunt, qui data opera hæreses hoc sæculo exortas exagitarunt; præsertim Augustinenses duo, qui omnium primi confutarunt Lutherum, *Ambrosius Flandinus* et *Joannes Hoffmeisterus*; Italus unus, Germanus alter. Adde *Clithoveum* Parisiensem et *Echium* Suecum, utrumque anno 1543 defunctum. Quid de *Joanne Cochlæo* Nerobergensi, cujus opera, quo rariora, eo pretiosiora sunt æstimanda? Nec *Alberti Pighii*², Campensis, *Controversiarum* librum, nec *Panopliam* evangelicam *Gullielmi Lindani* Ruremondensis ignorant studiosi. Quantum insuper verbis scriptisque pro eliminandis erroribus insudarunt tres S. R. E. cardinales amplissimi, *Stanislaus Hosius* Polonus et *Hieronymus Seripandus* Augus-

¹ Leonardi Lessii 34 propositiones, quarum præcipuæ pertinent ad prædestinationem et ad Christi gratiam, Lovanii expositas an. 1586, censura sacra ibidem facultas perstrinxit proximo anno 1587, die 9 septembris. Idem præstitit sequenti an. 1588, die 20 januarii, sacra facultas duacensis. Cum Lessius respondisset lovaniensibus theologis, hi anno ipso 1588, die 3 septembris, censuram suam confirmarunt, addideruntque illius justificationem. Doctrinam illic expositam esse eam, quam majores sui constantissime propugnauerant, iidem theologi declararunt anno 1613, 1648, 1649, 1679, 1690.

Sedente quoque Innocentio XI, an. prædicto 1679, et sub Innocentio XII an. 1691, eadem censura suam nacta est firmitatem. Videatur historia *De auxiliis* lib. I, cap. vi et seq. Complures Belgii episcopos reprobasse Lessii doctrinam, tanquam pelagianis cohærentem, fatentur PP. Societatis Jesu in *Imagine I sæculi* lib. VI, cap. iv, pag. 448. Idem fatetur *P. Le Tellier* in suo opere inscripto *Défense des nouveaux chrétiens*, damnato tamen a prælaudato pontifice maximo Innocentio XII, anno 1694, die vigesima tertia martii. Falsissimum est itaque censuras lovaniensem et duacensem fuisse damnatas, et Lessii propositiones approbatas ab apostolica Sede, quemadmodum publicis in thesibus Rothomagi asseruerunt anno 1598, die 10 januarii, Patres Societatis Jesu, religiosissimi. De censura autem duacensi postrema et opposita præcedenti, vide adnotationem 2 ad cap. vi sæculi decimi octavi.

² *Pighium* mortuum Bononiæ anno 1530, fortuita pontis ruina, scribit in descriptione Belgii Ludovicus Guicciardinus; sed obiit Ultrajecti anno 1542, die 26 decembris.

tinensis, ambo tridentini concilii præsides, atque *Reginaldus Polus*, quem laudavimus supra de anglicano schismate pertractantes? Jure his conjungimus *Franciscum, card. Toletum* S. J., et *Alphonsum Salmeronem* ejusdem Societatis, viros summos ac sapientissimos. Insudavit præterea in componendis circa religionem dissidiis *Georgius Cassander* Burgensis, podagra extinctus anno 1566, et in refellenda Judæorum perveracia *Joannes Reuchlin* mortuus Tubingæ an. 1522, doctissimus utique et eloquentissimus, quamvis ob *Epistolas obscurorum virorum* scholasticis parum acceptus. Adversus autem omnes hæreses acuit stylum *Alphonsus a Castro*, ord. Minorum, electus episcopus Crigantii, vulgo Compostellæ. Judæos confutavit *Petrus Galatinus* ejusdem ordinis, *Reuchlini* apologista.

De sacris litteris optime meriti sunt *Franciscus Vatablus*, Ambianensis, peritissimus hebraicæ linguæ; cujus tamen in V. T. notæ a *Roberto Stephano* editæ anno 1545, ob insertas ab eodem Roberto calviniana infecto labe notas alias hæreticas, perniciosæ sunt ac prohibitæ; *Felix Pratensis* Aug., a quo sacri libri ex hebræa in latinam linguam conversi sunt; *Sanctes Pagninus* Lucensis, ord. Præd., qui idem præstitit plenius et accuratius, *Thesauro* linguæ sanctæ adjecto; *Isidorus Clarius* Benedictinus, qui in sacris Bibliis supra octo millia loca emendavit et explanavit; *Arias Montanus* omnium fere linguarum scientissimus, in Bibliis polyglottis jussu Philippi II exornandis et corrigendis, et in judaicis antiquitatibus explanandis diligens, assiduus, eximius; *Franciscus card. Ximenius*, ordinis Minorum, Biblia complutensia polyglotta in lucem sub auspiciis Leonis X emisit, sexcentis millenis millibus ducatorum impensis⁴; *Flaminus Nobilius* in edendis Sixti V Bibliis, et

⁴ Epitaphium card. Franc. Ximenii in Academia complutensi:

Condideram Musis Franciscus grande Lyceum;
Condor in exiguo nunc ego Sarcophago.
Prætextam junxi Sacco, galeamque Galero,
Frater, Dux, Præsul, Cardineusque Pater.
Quin virtute mea junctum est diadema cucullo,
Cum mihi regnanti paruit Hesperia.

Vulgata versione ad testimonia PP. et LXX interpretum corrigenda laboriosissimus operarius.

Quinam vero in sacras litteras Commentaria præter laudatos scriptores ediderunt? *Sixtus Senensis*, ord. Præd., in sua *Bibliotheca sancta* protocanonicos, deuterocanonicos, apocryphosque libros distinguit, biblicum exhibet Dictionarium, regulas tradit interpretandi Scripturas, per majorum Commentaria et explicationes discurret. *Cornelius Jansenius*, gandavensis episcopus, scripsit *Concordiam* evangelicam. *Joannes Maldonatus*, Jesuita doctissimus, quem an. 1583 Romæ in lecto mortuum adinvenere, in IV Evangelia præclaros exaravit commentarios. Idem agit in sacros libros, notis in quinque columnas distributis, *Jacobus Faber* Stapulensis, suspectæ tamen fidei, et a *Natali Beda*, parisiensi theologo, exagitatus ob dissertationem *de tribus Magdalenis*¹. *Jacobus*, card. *Sadoletus* Mutinensis, elegantis orationis Tullii imitator, ad reliqua scripta purioris latinitatis addidit *Dialogum* in Epistolam Pauli ad Romanos. De Sadoleti tamen sententia circa Christi gratiam et bonæ voluntatis initium, legendus est *Norisius*, cap. v, § 1 *Vindiciarum*. *Joannes Mercerus* Uticensis, Vatabli in parisiensi Academia successor, commentariis suis, quamquam lue infectis calviniana, nomen sibi apud christianos, Judæosque haud vulgare comparavit. Sed omnes, aut saltem permultos, eloquentia, eruditione et doctrina superavit *Desiderius Erasmus* Roterodamus, cujus præter omnigenæ sapientiæ scripta, habentur in N. T. paraphrases et adnotationes. Quamvis illum in suas partes trahere studeant novatores aliqui; non possumus non celebrare virum maximum, quem scimus summo fuisse in pretio apud romanos pontifices Paulum III et Clementem VII, necnon apud Carolum V imp., Franciscum I, regem Galliarum, Sigismundum, regem Poloniae,

¹ Ipsi Jacobo Fabro istud epitaphium Georgius Buchananus inscripsit:

Qui studii primus lucem intulit omnibus, artes
Edoctrum cunctas hæc tegit urna fabrum.
Heu tenebræ tantum potuere extinguere lumen?
Si non in tenebris lux tamen ista micet.

cæterosque hujus sæculi principes. Fuit tamen in vellicandis adversariorum scriptis aliquantulum asper¹; unde post illius obitum, qui contigit anno 1536, kal. julii, Basileæ, hoc lepidulum epitaphium finxit Stephanus Paschasius:

Hic jacet Erasmus, qui quondam bonus erat Mus,
Rodere qui solitus, roditur a Vermibus.

Ecclesiasticam illustrarunt historiam, romanorum Pastorum conditor et antiquitatum solertissimus indagator *Onuphrius Panvinius*, Augustinianus veronensis, immaturo fato raptus Panormi, an. 1568, ætatis suæ 39; *Jacobus Philippus Bergomas*, ejusdem instituti, qui *Chronicon supplementi* nomine inscriptum perduxit ad an. 1503; *Laurentius Surius*, Carthusianus, qui obiit Coloniae anno 1578, et Acta sanctorum magno labore collegit; *Nicolaus Sanderus*, Anglus, qui schismatis anglicani scripsit historiam; *Joannes Molanus*, doctor Lovaniensis, a quo Martyrologium Usuardi adnotationibus adauctum est; *Adrichomius*, Batavus, Historiæ biblicæ ac Palæstinæ accuratus descriptor; *Sigonius*, Mutinensis, qui de regno Italiae, de Judæorum republica et de episcopis bononiensibus docte, eleganterque pertractavit; *Galesinius*, Martyrologii, Historiæ Severii Sulpitii, Actorumque Ecclesiæ mediolanensis et *Theatri pontificalis*² promulgator; *Petrus Pithæus*, Trecensis, a quo auctores versionum sacrarum Bibliorum, Historiam controversiæ *de processione Spiritus sancti*, scriptaque plura ecclesiasticorum virorum habemus emendata, et illustrata; *Gilbertus* denique *Genebrardus*, Alvernus, liturgiarum et sacræ chronologiæ exactioris, quam antea, auctor percelebris.

Ne per bibliothecas vagemur omnes, hoc unum affirmamus, nullam esse disciplinam et sacræ eruditionis partem nullam, quam viri clarissimi hoc vertente sæculo non reddiderint splendidiorem. Quosdam, non tamen cunctos, ex theologiæ scholasticæ et polemicæ tractatoribus, ex sacrarum Litterarum

¹ De Erasmo vide acre Petri Canisii judicium in Præfatione ad epistolas selectas S. Hieronymi.

² Comprehendit Vitas Pontificum romanorum.

interpretibus, atque ex chronologis et historicis commemoravimus. Quid modo de reliquis? Concilia in summam redegit *Bartholomæus de Carranza*, archiepiscopus toletanus. In libros Augustini *De civitate Dei* commentarios, et pleraque exactæ critices munimenta nobis reliquit *Ludovicus Vives* Valentinus. Excelluit Græcorum litteris et physiologia *Augustinus Steuchus* Eugubinus, auctor *Cosmopœjæ*, et hebraicæ doctissimus fuit *Marcus Martinus* Brixianus, uterque canonicus regularis; sanctorum Fastos et sacra carmina plurima concinuit *Joannes Baptista* Mantuanus, Carmelita, cognomento *Hispaniolus*¹; de ritibus Ecclesiæ disseruit *Joannes Stephanus Durant*, Tolosanus. In Græcorum Patrum operibus latine vertendis navavit operam *Jacobus Billius*; in rarioribus libris prælo committendis *Ciaconius*, Toletanus; in græcis itidem traducendis *Gentianus Hervetus*; in Tertulliani et Cypriani libris exornandis *Jacobus Pamelius*, Brugensis; in emendando Gratiani *Decreto*, jure canonico in compendium redigendo, antiquioribus decretalibus colligendis et canonibus pœnitentialibus explanandis *Antonius Augustinus*, J. C. nobilissimus et archiepiscopus tarraconensis; in doctrina morum et canonum *Martinus Navarrus*.

Christianæ et asceticæ vitæ præceptiones tradidere *Joannes Avila*, vir insignis probitatis ac sapientiæ; *Ludovicus Granatensis*, cujuslibet honoris contemptor egregius; *Carolus Borromæus*, *S. Thomas a Villanova*, *S. Ignatius Loyola*, *S. Theresia*, *S. Joannes a Cruce*, quorum diem emortualem capite, quod proxime consequitur, recensebo.

CAPUT V.

AUGUSTI CÆSARES ET REGNANTES IN CÆLIS.

Imperatori Maximiliano, extincto an. 1519, duodecima die januarii, successit ejus nepos *Carolus V*, filius archiducis Austriæ Philippi, atque in lucem editus an. 1500, die 24 fe-

¹ Natus anno 1442, ut adnotatur disticho :

NasCitVr In terris MonaChVs Baptista, sVosquVe
VatiCina VersVs e genltriCe blbIt.

bruarii. Electus fuit anno cit. 1519 Francfurti, die 28 junii, et primum coronam imperii accepit Aquisgrani an. 1520, die 13 octobr., deinde Bononiæ a Clemente VII, anno 1530, ipso die suo natalitio. Nullus ab eo tempore imperator coronatus est a rom. Pontifice. Regnum quoque Hispaniarum obtinuit, nam Joanna, filia Ferdinandi V et Isabellæ regum, anno 1496 conubio juncta fuerat *Philippo Austriaco*, F. Maximiliani et patri ipsius Caroli; atque idem Philippus et Joanna reges declarati sunt an. 1505, quo decessit regina Isabella. Ferdinandus tamen usque ad an. 1516 superstes fuit, eodemque anno Carolus V consecutus est regimen Hispaniarum, *Carolus I* in serie regum nuncupatus. Diuturnum illi bellum fuit cum Francisco I, rege Galliarum, quem in pugna ticinensi anno 1525 superavit, captumque in Hispanias abduxit. Proximo tamen an. 1526 formula pacis conscripta die 14 januarii, Franciscus rediit in Gallias. Religionis causa Carolus V protestantes bello laccessivit, anno præsertim 1547 et seq., ediditque an. 1548 Formularium ecclesiasticæ disciplinæ, appellatum *Interim*, quoniam interim, seu donec in tridentina synodo compositæ res forent, illud servari mandavit. Quod tamen æque catholicis et lutheranis displicuit. Anno 1550 flammis addixit libros hæreticorum, quos item edictis coercuit severioribus. Regni pertæsus coronam deponere statuit anno 1555, die 24 febr., qua die diademate redimitus fuerat imperii, et anno proximo 1556 regnum Hispaniæ consecutus est Philippus II, ejus filius. Concessit eodem anno Carolus in monasterium Hieronymianorum S. Justi in Vetonia, quam Hispani *Estremaduram* appellant. In favorem quoque Ferdinandi fratris sui, austriaco sese abdicavit imperio, et ex hac vita migravit an. 1558, XI kal. octob.¹.

¹ Tenuit Carolus V hæreditaria regna annis 40 et Romanorum imperium annis 38, mensibus 7. Pie decessit, eique a poeta quodam concinnatum est epitaphium :

Carolus ut victo discessit victor ab orbe,
Ulterius tendens regna beata tenet.

Legitur et aliud :

Pro tumulto ponas orbem, pro tegmine cælum,
Sidera pro facibus, pro lacrymis maria.

Itaque post Carolum V imperium gubernarunt Ferdinandus I, Maximilianus II et Rodolphus II. Ac *Ferdinandus*, Caroli V frater, qui an. 1527 electus fuerat rex Bohemiæ et Hungariæ, anno autem 1531 rex Romanorum, inauguratus fuit imperator in comitiis Francfurti eodem anno 1558, die 14 martii, dum ageret ætatis suæ annos 55. Etsi vero affirmarunt pontifices non potuisse Carolum V deponere imperium absque Sedis apostolicæ indulto, et electores hæreticos jure eligendi non frui, atque omni dignitate excidisse; Pius tamen IV an. 1560 electionem Ferdinandi ratam habuit, ut tradunt Palavicinus, Thuanus et Bzovius. Magna æquitate ac moderatione Ferdinandus rexit imperium sexennio; obiit enim an. 1564, die 25 julii, eique successit filius *Maximilianus II*, qui anno 1576 morte sublatus est Ratisponæ, 12 die octobris. Frustra hi duo imperatores a Pio IV impetrare curarunt presbyteris conjugia, quæ pervetustæ romanæ Ecclesiæ consuetudini et legibus ecclesiasticis opponuntur¹.

Rodolphus II, filius Maximiliani II, creatus est imperator an. 1576 in comitiis ratisponensibus, cum antea a patre declaratus fuisset rex Hungariæ et Bohemiæ, et præcedenti anno rex Romanorum electus esset Augustæ Vindelicorum. Annis 17 cum Turcis vario exitu bellum gessit, pepigitque an. 1606, cum hostibus vicennesiales inducias. Nullam duxit uxorem, absque liberis vita functus anno 1612, IV idus januarii².

Ad superos migrarunt hoc XVI sæculo viri sanctissimi, et fastis cœlestis Jerusalem deinde fuerunt adscripti solemniter institutores religionum S. Cajetanus Thienæus, Vicetinus, an. 1547, VII idus augusti; S. Joannes de Deo, Lusitanus, anno 1550, VIII idus martias; S. Ignatius Loyola, Cantaber, an. 1556, die julii postrema; S. Theresia, Avilensis, an. 1582,

¹ Maximiliani II epitaphium demonstrans annum ejus emortualem :

ALta qVies præLVstre CapVt, qVoD præfVIIt OrBI :
SVbrVII, eXCeLLens VIX, tegIt Vrna DeCVS.

² Rodulphi II epitaphium chronologicum :

DVX, ac LVX gentis FabIanI heV LVCe RoDoLphVs
Cæsareo genItVs sangVine Cæsar obiit.

die 14 octobris; eodem anno 1582 Thomas *a Jesu*, Lusitanus Augustinensis, Aloysii de Montoja, viri Cl. discipulus et Saracenorum captivus; inter quos tetro inclusus carceri, ferreisque catenis devinctus, absque libris et qualibet re destitutus, patria lingua egregium opus edidit *De Travagli di Gesù*. S. Philippus Neri Florentinus decessit anno 1595, VIII kalendas junias. Ad sanctissimos episcopos, Thomam a Villanova, patrem pauperum, et Carolum Borromæum, decus purpuratorum Patrum ac præsulum⁴, adde Societatis Jesu alumnos præclaros, Franciscum Borgiam, miraculum principum, Franciscum Xaverium, Indorum apostolum, Stanislaum Kostkam, victimam charitatis, Aloysium Gonzagam, angelicum juvenem nuncupatum⁵. Simpliciter atque innocentiam in Felice a Cantalicio, ord. FF. Min., quos *Capuccinos* vocamus, spiritualis vitæ magisterium in Joanne *a Cruce*, carmelita excalceato, penitentiae austeritatem in Petro de Alcantara, ord. Min. Observantiæ, Angeli Florentini, monachi Vallisumbrosæ, Michaelis eremitæ, camaldulensis, Josephi a S. Geminiano, augustiniani eremitæ, aliorumque splendidissimas egregiasque virtutes nemo non celebrat, non miratur. Bartholomæi de martyribus, archiepiscopi bracarensis, Alphonsi de Orozco, augustiniani, Didaci protomartyris Peruani, ejusdem ordinis (decessit Alphonsus anno 1591, et Didacus martyr occubuit anno 1586), et Joannis Avilæ, apostoli Vandilitiæ, gloriosa nomina nondum sunt catalogis sanctorum inserta. In se tamen cunctorum admirationem atque celebritatem convertunt. Postremo hujus sæculi anno evolavit ad Sponsum Rosalia, nobilissima virgo panormitana.

Qui in anglicano interfecti sunt schismate, non videntur penitus omittendi. Excuso enim catholicæ religionis jugo, *Henricus VIII* martyrio affectus anno 1535 præstantes viros, qui vel ejus a Catharina divortium improbabant, vel nolebant eum

⁴ S. Thomas migravit ad superos anno 1555, VI idus septembris, et S. Carolus anno 1584, III nonas novembris. S. Joannes a Cruce an. 1591, etc.

⁵ Jesuitas martyres 69 ad an. 1570 Brietius aliique recensent: Spondanus n. 25, 67 enumerat.

tanquam caput anglicanæ Ecclesiæ cognoscere. Inter quos die 4 maii necati sunt Carthusiani tres monasteriorum præfecti, *Raynaldus*, ord. S. Birgittæ, doctor præclarus, et *Joannes Hail*, pastor animarum. Martyribus accensendos esse non dubito *Joannem*, cardinalem roffensem, ac *Thomam Morum*, Angliæ cancellarium virumque clarissimum, qui eodem an. 1535, data constanter cervice occubuerunt. Plexi capite post varia supplicia Carthusiani alii. Anno 1538 *Joannes Forestus*, ord. Min., confessarius reginæ Catharinæ, ab Henrico repudiata, patibulo appensus et lento igne combustus fuit; ejusque sortem assecuti sunt Fratres ejusdem ordinis 56. Regi monachismum damnanti et monasteriorum usurpanti bona, alii non obtemperantes supplicium capitis subierunt an. 1539, inter quos abbates Benedictini, *Richardus*, *Hugo*, *Joannes*. Prope fines lib. I *De schismate anglie.*, Sanderus enumerat sub Henrico interfectos 13 monasteriorum rectores et sacerdotes, vel monachos, vel presbyteros seculares 77. Regnante autem *Eduardo Seimero* episcopi omnes qui regis in Ecclesia primatum negarunt, dejecti fuerunt e sede; catholici innumeri carceribus et exilio mulctati. Denique Elisabetha regnante martyrio coronati sunt, an. 1577, *Cutbertus Mayno*, sacerdos, an. 1581 *Edmundus Campianus* Soc. Jesu¹ et presbyteri duo; septem alii anno proximo: item sex alii Eboraci, Vintoniæ civis laicus, Londini impressor librorum catholicorum, Longovici *Jacobus Labournæ* vir nobilis, aliique tam multi, ut an. 1583 omnes londinenses carceres pleni essent catholicæ fidei confessoribus.

His adnumerandam esse *Mariam* Scotorum reginam, nullus dubito. De hujus jure ad regnum Angliæ dixi capite tertio. Hæc an. 1558 nupti tradita Francisco, filio Henrici II, Galliarum regis, orbata post biennium viro, rediit in Scotiam, regnum

¹ In indice martyrum Soc. Jesu ad calcem Bibliothecæ script. ejusdem Soc., legitur:

En et Garnetos geminos, laqueoque decorum
Edmundum, terras inter, cælumque nefanda
De trabe sublimem.

At de Henrici Garneti supplicio, ejusque imagine formata sanguinis gutta, diversa a P. Jovenci alii tradunt. Sinistro judicio abripi nolumus.

Angliæ defuncto Henrico VIII consecutura; sed pro regno invenit bipennem. Posteaquam enim *Henrico Stuardo* patrueli juncta fuerat connubio ac ex eo pepererat filium, qui fuit *Jacobus VI*, rex Scotiæ, secundo viro, an. 1567, a parricidis occiso, opera hæreticorum comiti Betuelio, nefarii parricidii auctori, iterum nupsit, atque ab iisdem hæreticis, tanquam in mariti necem conspirasset, traducta, in Angliam confugit; ac sententiam judicium, manu Elisabethæ firmatam, prætextu illius cædis et pro Angliæ regno occupando moliminis, revera autem causa romanæ et orthodoxæ religionis, securi percussa fuit an. 1587, die 18 februar. ¹. Hic in *Theatro crudelitatis hæreticorum* scriptum legimus:

Post varias clades miserorum, et cædis acervos
Insontum, comes exornat spectacula mater
Supplicio, et regum soror, et fidissima conjux.

¹ Ferunt Mariam, proximam morti, quam invicto animo subiit, verbis perstrinxisse immanitatem Anglorum, in reges suos sævientium. Sane Bodinus in *Meth. Hist.*, c. v et vi, *De republ.*, lib. II, c. v, et lib. IV, c. vii, refert, ex regibus anglis 40, civili conspiratione duodecim periisse; et spatio an. 36, quibus civilia bella exarserunt, supra octoginta regiæ stirpis homines fuisse interfectos. Contra principem suam venali calamo, ut supremo afficeretur supplicio, scripsit Georgius Buchananus, calvinista, Historiæ scoticæ aliorumque operum auctor, sed Mariæ infensissimus hostis. A Jacobo enim rege, Mariæ patre, ob hæresim in exilium pulsus fuerat, et a Moravio consecuturum se sperabat Scotiæ patriarchatum. At morti proximus dicta scriptaque sua retractavit, testatus a se tantum vitæ spiritusque exoptari, ut maculas Mariæ falso adpersas, proprio etiam sanguine deleteret. Buchanani solius meminimus; *reliqui enim ex hoc lutulento fonte turbidum hausere*, inquit Favianus Strada. Maphæus Barberinus, tunc magni ingenii adolescens, postea Urbanus VIII, pontif. max., piissimæ reginæ exequias hoc epitaphio exornavit:

Te quamquam immeritam ferit, o regina, securis,
Regalique tuum funus honore caret;
Sorte tua gaude, mcerens neque Scotia ploret:
En tibi pompa, tuas quæ decet exequias.
Nam tibi non paries atro velatur amictu,
Sed terras circum nox tenebrosa tegit.
Non tibi contextis lucent funalia lignis,
Sed cœli stellæ: Nænia tristis abest;
Sed canit ad feretrum superum chorus aliger, et me,
Cœlesti incipiens voce, silere jubet.